

Шановні колеги!

Направляємо Вам Рекомендації Міжнародної науково-практичної конференції «Освіта України в умовах війни та повоєнної відбудови: глобальні тенденції та національні виклики», яка проводилася на базі Національного університету біоресурсів і природокористування України, для розгляду і врахування в роботі.

Дані Рекомендації підтримуються більшістю громад України, Асоціаціями директорів шкіл, ліцеїв, коледжів, Всеукраїнською асоціацією профосвіти, Спілкою ректорів України, Громадською Радою освітян і науковців України, більшістю вчителів і викладачів.

З повагою

Співголова оргкомітету,

академік НАПН та НААН України



Станіслав НІКОЛАЄНКО

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Міжнародної науково-практичної конференції
**«ОСВІТА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ:
ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ВИКЛИКИ»**

26 травня 2026 року

м. Київ

На базі Національного університету біоресурсів і природокористування України 26 травня 2026 року проведено Міжнародну науково-практичну конференцію «Освіта України в умовах війни та повоєнної відбудови: глобальні тенденції та національні виклики».

Організаторами та співорганізаторами конференції були: Національний університет біоресурсів і природокористування України, Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України, Інститут професійної освіти Національної академії педагогічних наук України, Університет Григорія Сковороди в Переяславі, Західноукраїнський національний університет, Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка, Комунальний навчальний заклад Київської обласної ради «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів», Комунальний вищий навчальний заклад «Херсонська академія неперервної освіти», Університет Редінгу (Велика Британія), Університет прикладних наук Остфалія (Німеччина), Університет Ліннея (Швеція), Всеукраїнська асоціація працівників професійно-технічної освіти, фахові та професійні коледжі, заклади загальної середньої освіти, Укراгроосвіта, громадськість, народні депутати України.

У конференції взяли участь понад 500 представників із майже 120 закладів вищої освіти, фахової передвищої та професійної освіти, ліцеїв, закладів загальної середньої освіти, наукових установ, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій та міжнародних інституцій, у тому числі майже два десятки іноземних учасників.

Робочими мовами конференції були українська та англійська.

Учасники міжнародної науково-практичної конференції «ОСВІТА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ: ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ВИКЛИКИ», виходячи з положень Конституції України, національного законодавства, Стратегічної рамки європейського співробітництва у сфері освіти та навчання на період до 2030 року, Європейської конвенції з прав людини, що гарантують доступ до освіти, право на професійну орієнтацію та розвиток, враховуючи необхідність повоєнної відбудови країни, повернення дітей і молоді до навчання закликаємо радикально розвернути ситуацію навколо національної системи освіти від критики до створення якісно нової моделі, адже, для повоєнної відбудови та гарантій цілісності України будуть потрібні військові, вчителі, інженери, айтишники, енергетики, аграрії, будівельники, фахівці багатьох інших спеціальностей, яких підготовку необхідно здійснювати вже сьогодні.

Проте сучасний стан освіти засвідчує наявність низки суттєвих викликів, серед яких особливе занепокоєння викликає ситуація у сфері середньої освіти, різко зменшилась мотивація до навчання, негативний вплив має війна. За останні

десять років кількість шкіл скоротилася більш, ніж на 5 тисяч (2015/2016 н.р. – 17,5 тис., 2025/2026 н.р. – 12 тис). Для порівняння, сусідня Польща, маючи приблизно таку саму чисельність населення, але майже вдвічі меншу територію, забезпечує функціонування понад 22 тисячі шкіл, що суттєво перевищує відповідний показник в Україні.

Запровадження Нової української школи на сьогодні стає найактуальнішою темою дискусії. Прихильники вважають, що це найкраща реформа національної освітньої системи, опоненти – загрозою краху усієї системи освіти. Найбільш гостро дискутується перехід до старшої профільної освіти, що має відбутися з 1 січня 2027 року. Спостерігається масове закриття шкіл з повною середньою освітою. Адже за попередніми розрахунками з понад 1469 громад, що функціонує в Україні, чверть із них не будуть мати на своїй території закладів повної загальної середньої освіти або матимуть один ліцей, порушиться принцип обов'язковості, що визначений Конституцією України. Наростає загроза обезлюднення українських сіл, містечок.

Ще одним викликом на шляху профілізації є недостатність забезпечення матеріальної бази, а головне – брак педагогічних кадрів. Педуніверситети практично не приступили до підготовки вчителів, які могли б викладати в 12 класі.

У сфері загальної середньої освіти спостерігається зниження якості знань учнів, розрив у доступі до освіти, перевантаження вчителів та недостатня готовність до ефективної реалізації реформи Нової української школи в умовах війни.

Перехід до профільної школи подається як велика новація, при цьому ігнорується профільний розподіл учнів 9-х класів у професійних ліцєях та коледжах, які фактично лишаються поза увагою влади. Спроби перенаправити більшу кількість випускників 9-х класів закладів загальної середньої освіти до системи професійної освіти, на жаль, не супроводжується достатньою увагою до розвитку й цих закладів, турботою про персонал, перегляду освітніх програм та навчальних планів, які враховували б збільшення термінів здобуття профільної освіти. Наявна загроза, що новий Закон України «Про професійну освіту» не сприятиме розвитку системи, а стане інструментом для приватизації майна цих закладів. Залишається без законодавчої підтримки дуальна підготовка робітників, фахівців.

У професійній (професійно-технічній) освіті загострюється проблема невідповідності підготовки кадрів потребам економіки відбудови, недостатнього рівня матеріально-технічної бази та низького престижу робітничих професій.

Україна, реформуючи освітню систему, не дотримується і не орієнтується на середні європейські показники у сферах загальної та професійної освіти. Зокрема про те, що серед 15-річних осіб низькі результати з математики та природничих наук, комп'ютерної грамотності мають становити менше 15%. Передчасне припинення навчання у школі не повинно перевищувати до 2030 року 9% учнів (в Україні рівень ПЗОН – Передчасне залишення освіти та навчання (Early Leaving from Education and Training (ELET) перевищує 22%). Частка осіб у віці від 25 до 34 років з вищою освітою за рахунок коштів держави мусить бути не меншою 45%. В Україні держзамовлення замість 50% від кількості випускників школи майже в 2,5 рази менше. До 2025 року частка

молодих випускників, які змогли скористатись навчанням на робочому місці в рамках професійної освіти має становити не менше 45% за рахунок бюджету.

Недостатня увага до коледжів, як закладів фахової передвищої освіти, залишається тривалою системною проблемою освітньої політики. Система фахової передвищої освіти функціонує в умовах інституційної невизначеності, ризиків укрупнення та обмеження функціональної автономії, що не повною мірою враховує її значення як важливої ланки підготовки практико-орієнтованих фахівців для різних секторів економіки. Коледжі забезпечують підготовку кваліфікованих фахівців середньої ланки, сприяють задоволенню потреб регіональних ринків праці та соціально-економічному розвитку держави. Теза про те, що заклади вищої освіти тримають в своєму складі коледжі, як резерв для вступу є хибною. Майже дві третини випускників йдуть в реальне виробництво. Водночас перспективи зміни механізмів фінансування, зокрема можливе переведення закладів фахової передвищої освіти переважно на утримання за рахунок місцевих бюджетів, можуть посилити фінансові ризики та негативно позначитися на стабільності функціонування значної частини таких закладів. Додатковим викликом залишається диспропорція в оплаті праці працівників професійних ліцеїв і коледжів порівняно з педагогічними працівниками закладів загальної середньої освіти, що потребує належного нормативного та фінансового врегулювання.

Учасники конференції вважають, що зміст освіти потребує найсерйознішої уваги з боку Національної академії наук України та Національної академії педагогічних наук України, їх реальне включення у формування Держстандартів освіти.

У сфері вищої освіти, за оцінками наукової спільноти та практиків, зберігається тенденція до системного недофінансування та впровадження суперечливих управлінських рішень. Зокрема, наявна модель формульного розподілу коштів не повною мірою враховує реальні потреби та специфіку закладів освіти, що обмежує їхній потенціал. Найбільше страждають педагогічні університети. Окремі регуляторні кроки, надмірна зарегульованість правил вступу на навчання, стримують доступ громадян до якісної освіти, створюючи ризики порушення конституційних принципів рівності та соціальної справедливості, виїзду молоді за кордон.

Водночас глобальні тенденції розвитку галузі вимагають динамічної цифровізації освітнього процесу, впровадження технологій штучного інтелекту, посилення інтеграції освіти, науки і бізнесу, розвитку дуальної та змішаної форм навчання, а також утвердження університетів як провідних інноваційних хабів.

Натомість вітчизняна система вищої освіти зазнає відчутних втрат через брак системного підходу. Замість формування чітких середньострокових орієнтирів та державних пріоритетів підготовки фахівців, значні зусилля спрямовуються на перманентну зміну умов вступу, що дезорієнтує абітурієнтів та заклади освіти. Бракує зваженої політики підтримки ЗВО, яка б системно враховувала виклики воєнного стану та економічні труднощі; натомість тривають масштабні експерименти, які не забезпечують очікуваного підвищення якості знань та стимулюють відтік талановитої молоді за кордон. Запровадження механізмів індикативної ціни та поточна модель фінансових грантів протирічать європейській практиці, на думку експертів, посилюють майнову нерівність та

потребують істотного доопрацювання для відповідності кращим європейським практикам.

Дестабілізує діяльність закладів вищої освіти т.з. «підтримка» наукової діяльності, в результаті якої відбувається руйнівний за наслідками поділ викладачів університетів на педагогічних і науково-педагогічних працівників.

Потребує негайного перегляду стан соціально-економічного забезпечення науково-педагогічних і педагогічних працівників. Попри окремі рішення Уряду щодо підвищення заробітної плати, рівень оплати праці в освітній галузі залишається одним із найнижчих серед галузей національної економіки. Відхід від державних гарантій, які раніше ст.57 Закону України «Про освіту» закріплювали прив'язку посадових окладів освітян до середньої заробітної плати у промисловості, спровокував глибоку кадрову кризу. Як наслідок, досвідчені фахівці залишають професію, а молоді дослідники не бачать стимулів для працевлаштування в академічному секторі.

Констатуємо також відсутність консолідованого, чіткого бачення розвитку освітньої системи у програмних документах провідних політичних сил та брак єдиної довгострокової стратегії на рівні Кабінету Міністрів України.

Учасники конференції всебічно підтримують стратегічний курс України на інтеграцію до ЄС та НАТО. Проте змушені зазначити, що вектор низки поточних реформ не повною мірою кореспондується з Резолюцією Ради ЄС про стратегічні рамки європейського співробітництва у сфері освіти та навчання (2021–2030) щодо забезпечення високої якості, рівності можливостей та інклюзивності. Зокрема, спостерігається тенденція до зниження обсягів державного замовлення, що вступає у суперечність із вимогами статті 53 Конституції України та статті 72 Закону України «Про вищу освіту» щодо забезпечення доступності безоплатної вищої освіти.

Недостатньо динамічною залишається тристороння інтеграція «освіта – наука – бізнес», що суттєво обмежує інноваційний розвиток держави, а в умовах воєнного стану критичної ваги набуває досі не розв'язана проблема психологічного здоров'я та реабілітації всіх учасників освітнього процесу.

Серйозне занепокоєння викликає механізм формування державної політики, постійного зовнішнього втручання через створення при виконавчих органах влади відокремлених дорадчих структур, так званих бек-офісів, експертних центрів та проєктних офісів. Практика залучення величезних обсягів міжнародної технічної допомоги та грантових коштів через такі структури часто відбувається без належного публічного аудиту, прозорості та врахування нагальних інтересів української вищої та середньої школи. Про це йдеться у висновках Рахункової палати за результатами перевірки діяльності Міністерства освіти і науки України. Ігнорування позиції академічної спільноти, провідних вчених, педагогів-практиків та профільних громадських організацій підміняє реальну євроінтеграцію стрімким ослабленням інституційної спроможності вітчизняних ЗВО, коледжів та ліцеїв.

Змушені констатувати, що усі партії, які входять до Верховної Ради України не мали у своїх програмах і не мають на сьогодні чіткого бачення розвитку освітньої системи. Єдина політика в галузі освіти відсутня також і в Уряді країни.

Збереження цих негативних тенденцій створює прямі загрози втрати конкурентоспроможності національної системи освіти та непоправного виснаження людського капіталу держави. В умовах війни особливої актуальності набуває проблема психічного здоров'я учасників освітнього процесу.

Повномасштабна війна спричинила суттєві втрати. Внаслідок агресії РФ знищено понад 18% усієї освітньої інфраструктури країни. Понад 4500 закладів освіти загалом постраждали від бомбардувань та обстрілів, 422 заклади зруйновано повністю (не підлягають відновленню), понад 4090 закладів пошкоджено (потребують ремонту різного ступеня складності).

Учасники конференції засвідчують, що сфера освіти на тимчасово окупованих територіях (ТОТ) та у прифронтових зонах перебуває у стані глибокої гуманітарної кризи, яка загрожує національній безпеці та довгостроковій ментальній цілісності держави. За офіційними даними, понад 1,5 мільйона дітей шкільного віку опинилися під впливом збройної агресії, з яких сотні тисяч залишаються на територіях, де українська освітня програма офіційно заборонена. Процес примусової інтеграції в освітній простір агресора супроводжується тотальною мілітаризацією (створення осередків «Юнармії», введення предметів «Основи безпеки та захисту Батьківщини» за російськими лекалами. Станом на 2025/2026 навчальний рік спостерігається тенденція до зниження кількості учнів з ТОТ, які офіційно навчаються в українських школах дистанційно (за оцінками, цей показник впав на 15–20% порівняно з 2022 роком), що спричинено посиленням репресивних заходів окупаційних адміністрацій. За використання українських освітніх застосунків або відвідування онлайн-уроків батькам загрожує штраф, позбавлення батьківських прав та депортація. Заміна підручників історії, мови та літератури спрямована на формування у молоді викривленої реальності та агресивного ставлення до власної держави. У прифронтових громадах (де понад 2000 закладів освіти залишаються зруйнованими або пошкодженими) діти перебувають у стані хронічного стресу, що призводить до «освітніх втрат», які в окремих регіонах вже оцінюються у 1,5–2 роки відставання від нормативної програми. Педагоги, які залишилися на ТОТ і зберегли вірність Україні, перебувають у професійному вакуумі. Державна політика підтримки таких вчителів потребує інформаційної підтримки, чіткіших правових гарантій та механізмів фінансової підтримки, щоб запобігти їхньому вимушеному переходу до структур агресора через потребу фізичного виживання.

Для розв'язання окресленого кола викликів доцільним вбачається ініціювання загальнонаціонального Форуму (Віча, З'їзду) працівників освіти, покликаного стати платформою для фахового обговорення актуальних проблем і перспектив розвитку освітньої сфери. У межах такого представницького заходу доцільно розглянути та узгодити стратегічні пріоритети освітньої політики, а також розробити й затвердити довгостроковий план розвитку освіти України на найближчі 5–10 років з урахуванням суспільних потреб, викликів воєнного часу та європейських орієнтирів розвитку освіти.

Вважаємо, що політичні сили повинні взяти за основу цю Стратегію, а Президент затвердити і дати доручення Уряду на її реалізацію.

Учасники Міжнародної конференції відзначили особливу актуальність обговорення проблем функціонування та розвитку системи освіти України в умовах воєнного стану, необхідності забезпечення її стійкості, якості та

доступності, а також визначення стратегічних орієнтирів повоєнної відбудови освітньої галузі у контексті глобальних викликів, цифрової трансформації та європейської інтеграції.

Виконуючи місію формування конкурентоспроможної, інноваційно орієнтованої системи освіти як основи відновлення та сталого розвитку держави, учасники Міжнародної конференції сконцентрували увагу на таких напрямках роботи:

- актуальні питання оцінки помилок і недоліків імплементації парадигми Нової української школи в умовах воєнного стану;
- проблеми та перспективи розвитку професійної освіти в Україні в контексті повоєнної відбудови;
- підтримка функціонування системи закладів фахової передвищої освіти;
- вища освіта на шляху до європейської інтеграції та розвитку дослідницьких університетів, посилення автономії університетів;
- цифрова трансформація освіти, впровадження інноваційних технологій та штучного інтелекту;
- психолого-педагогічні аспекти забезпечення освітнього процесу в умовах війни;
- інтеграція освіти, науки і бізнесу, підтримка держави, як чинники відновлення соціально-економічного потенціалу України.

Учасники конференції пропонують владі і суспільству, вжити невідкладних заходів

I. На загальнодержавному рівні
ерховній Раді України, Кабінету Міністрів України визначити освіту та науку стратегічними пріоритетами державної політики повоєнного відновлення та забезпечити поетапне збільшення фінансування освіти до рівня не менше 7%, а науки-1,7% валового внутрішнього продукту, що відповідає міжнародним стандартам та потребам розвитку людського капіталу держави. На основі плану соціально-економічного розвитку держави, відбудови економіки затвердити стратегію розвитку освіти і науки України на 10 років.

адикальної законодавчої зміни потребують стосунки з бізнесом, стимулювання підприємців вкладати кошти у розвиток закладів освіти, наукові дослідження. Запровадити чіткий законодавчий супровід дуальної підготовки.

изнати неприйнятним збереження практики хронічного недофінансування освітньої галузі, що призводить до деградації матеріально-технічної бази закладів освіти, зниження якості освітніх послуг та втрати кадрового потенціалу. нести зміни до Закону «Про освіту» щодо встановлення середньої заробітної плати вчителів на рівні середньої по економіці, а вищої школи – у розмірі подвійної заробітної плати в економіці.

мінити законодавство в частині покладення на заклади освіти обов'язку сплачувати внески у разі недостатньої кількості працевлаштованих осіб із інвалідністю, не застосовувати до закладів освіти встановлення квоти.

іністерству освіти і науки України розробити та запропонувати суспільству довгострокову Стратегію розвитку освіти України до 2036 року, яка має базуватися на принципах системності, наступності реформ, відповідності

потребам економіки відбудови та інтеграції до Європейського освітнього простору.

Рекомендувати Міністерству освіти і науки України та органам місцевого самоврядування переглянути підходи до оптимізації мережі закладів загальної середньої освіти та не допускати припинення діяльності закладів освіти виключно на підставі недостатньої кількості здобувачів освіти, передбачивши можливість функціонування старшої школи за умови наявності хоча б одного сформованого класу, особливо в сільських, прикордонних, гірських та інших територіях зі складною демографічною ситуацією, з метою забезпечення конституційного права дітей на доступну та якісну освіту, збереження освітньої інфраструктури громад та підтримки їх сталого розвитку.

Ініціювати скасування механізму індикативної собівартості навчання, встановленого Постановою КМУ № 191, як такого, що дискредитує право молоді на освіту, обмежує фінансову автономію університетів та створює штучні бар'єри для доступу до вищої освіти в умовах зниження купівельної спроможності населення. Жорстке регулювання мінімальної вартості контракту на основі державних витрат не враховує регіональну специфіку та реальні можливості абітурієнтів, платоспроможності батьків. Перейти до моделі вільного ціноутворення, що забезпечить конкурентне середовище між закладами вищої освіти (ЗВО).

Переглянути структуру Національного мультипредметного тесту (НМТ) у Порядку прийому на 2027 рік, спрямувавши її на посилення профільності та зменшення академічного навантаження на вступників. Зменшити кількість обов'язкових предметів НМТ, залишивши базовими українську мову та історію України (як індикатори загальної компетентності). Увідповіднити вибірккові предмети профілю обраної спеціальності, встановивши їх як визначальні для вступу на відповідні факультети. Це дозволить абітурієнтам зосередитися на поглибленому вивченні дисциплін, необхідних для майбутньої професії, замість надмірної підготовки до широкого спектра загальних тестів. Розширити використання спеціальних умов вступу (співбесід, творчих конкурсів) для спеціальностей, де результати тестування не є вичерпним показником потенціалу здобувача. З метою відродження повноцінного навчання в школі, всебічного розвитку молоді. Повернутися до практики розрахунку конкурсного бала шляхом врахування середнього бала додатка до атестата (свідоцтва) про повну загальну середню освіту або диплома раніше здобутого освітнього ступеня. Це стимулюватиме стабільну успішність учнів та здобувачів протягом усіх років навчання в школі або коледжі, а не лише підготовку до одноразового тестування, та забезпечить більш комплексну оцінку готовності особи до здобуття вищої освіти. Твердження про корупцію при визначенні середнього балу є образливими для колективів шкіл.

Рекомендувати Міністерству освіти і науки України ініціювати призупинення впровадження положень Закону України № 3791-IX від 06.06.2024 (та відповідної Постанови КМУ № 1291 від 10.10.2025), що передбачають штучний поділ професорсько-викладацького складу університетів на «педагогічних» та «науково-педагогічних» працівників, з огляду на наступні ризики: а) руйнування принципу єдності навчання та науки: поділ викладачів суперечить статті 431 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та європейській

практиці «research-based learning», де кожен університетський викладач має бути інтегрований у дослідницький процес; б) соціальна дискримінація та надмірне навантаження (встановлення для «педагогічних працівників» навантаження до 950 годин на рік фактично легалізує професійне вигорання та перетворює університетських викладачів на шкільних вчителів, позбавляючи їх можливості для професійного розвитку; в) загроза якості вищої освіти шляхом виведення категорії викладачів, звільнених від наукової діяльності, призведе до стагнації навчального контенту та зниження конкурентоспроможності українських ЗВО у міжнародних рейтингах.

Конференція закликає ініціювати перегляд законодавчих норм з метою збереження єдиного статусу науково-педагогічного працівника з гнучким індивідуальним плануванням наукової та навчальної складової, що відповідає автономії університетів.

7. Ініціювати внесення змін до пункту 12 статті 39 «Про повну загальну середню освіту» в частині призначення керівників закладів. Пропонується така модель: перший строк – призначення на посаду за конкурсом, другий і подальші строки – продовження контракту через відкриту конкурсну процедуру. Повернути Типове положення про конкурс на посаду директора ЗЗСО, у якому передбачити участь колективу, а не лише рішення засновника.

8. Розглянути можливість встановлення єдиного справедливого підходу до питання продовження контрактів і допуску до конкурсів керівників закладів освіти, які були притягнуті до адміністративної відповідальності – через один рік після виконання рішення суду та сплати штрафу.

Учасники конференції пропонують МОН вжити випереджувальних заходів щодо пом'якшення ситуації з відсутністю випускників у школах в 2029 році, стимулювання вступників професійних ліцеїв та коледжів, інститутів. Розглянути можливість фінансової підтримки ЗВО.

Звернути увагу органів державної влади на необхідність формування цілісної державної політики у сфері освіти, що передбачає узгодженість дій Міністерства освіти і науки України, Міністерства фінансів України та інших центральних органів виконавчої влади.

II. Фінансове забезпечення та економіка освіти, соціальний захист
нести зміни до формули фінансування закладів вищої освіти, передбачивши:

- визначення базового фінансування на рівні фактичних потреб закладу освіти, а не виходячи з попередніх обсягів;
- встановлення коефіцієнта стабільності фінансування на рівні не менше 0,9;
- обов'язкову індексацію видатків з урахуванням інфляційних процесів;
- зупинити нескінченні перевірки фінансово-господарської діяльності з боку правоохоронних органів;
- урахування особливостей матеріально-технічної бази, площ, енерговитрат та історичних об'єктів.

Інших послідовно мусить бути політика соціальної підтримки педагогічних, науково-педагогічних працівників. Держава мусить переглянути ставлення до

формування зарплати освітянам, яка мусить бути не нижче середньої по економіці. На часі вироблення порядку забезпечення педагогів безкоштовним службовим житлом, надання їм пільгових кредитів тощо.

абезпечити фінансування дослідницьких університетів. Визнати неприйнятним фінансування наукової діяльності закладів вищої освіти на рівні, що є нижчим за стримує розвиток науки.

передбачити у державному бюджеті окремі механізми фінансування:

- комунальних послуг та енергоносіїв закладів освіти поза межами резервних фондів;
- оновлення матеріально-технічної бази;
- розвитку наукових досліджень і інноваційної діяльності.

абезпечити державну підтримку стратегічно важливих спеціальностей (соціальна робота, інженерні, аграрні, природничі, педагогічні), які є ключовими для відбудови держави та розвитку економіки.

ідновити фінансування (оплату) варіативної складової навчальних планів за рахунок коштів субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам. Це забезпечить закладам загальної середньої освіти, фахової передвищої та професійної освіти реальний та ефективний інструмент для подолання та компенсації «освітніх втрат і розривів».

ривести розрахункову наповнюваність класів (РНК), яка використовується під час розподілу та розрахунку державної освітньої субвенції, у повну відповідність до вимог чинного законодавства України.

III. Загальна середня освіта

іністерству освіти і науки України забезпечити серйозний аналіз реформи Нової української школи, передбачивши її повне ресурсне забезпечення, оновлення змісту освіти та підвищення якості підготовки педагогічних працівників.

озглянути можливість нормативного врегулювання та етапності запровадження профільної освіти в НУШ:

- провести ретельний аналіз результатів переходу на реалізацію концепції НУШ початкової школи, основної школи (2027 рік), старшої профільної школи на базі 150 закладів, відібраних для експерименту (2030 рік);
- лише після цього за результатами аналізу запровадити масовий перехід на старшу профільну школу.

озробити та впровадити національну програму подолання освітніх втрат, яка має включати:

- діагностику рівня навчальних досягнень здобувачів освіти;
- індивідуальні освітні траєкторії;
- використання цифрових та змішаних форм навчання.

прияти забезпеченню рівного доступу дітей до якісної загальної середньої освіти незалежно від місця проживання шляхом збереження та підтримки функціонування закладів освіти, зокрема в сільських, прикордонних, гірських та інших територіях зі складною демографічною ситуацією, з урахуванням потреб територіальних громад, інтересів здобувачів освіти та принципу доступності освітніх послуг.

абезпечити формування в учнів ключових компетентностей, зокрема критичного мислення, громадянської відповідальності та національної ідентичності як складових національної безпеки держави. Не допустити при переході на профільну освіту знищення природничо-математичного напрямку.

изнати пріоритетним підвищення соціального статусу вчителя, включаючи:

- конкурентну оплату праці;
- забезпечення житлом вчителів;
- гарантії професійного розвитку;
- зменшення бюрократичного навантаження.

7. З метою покращення психоемоційного стану всіх учасників освітнього процесу в умовах сучасних викликів, змінити нормативи розрахунку ставок практичних психологів, відійшовши від чинної прив'язки виключно до кількісних показників (чисельності учнів) у закладі освіти.

IV. Професійна (професійно-технічна) освіта

абезпечити трансформацію системи професійної освіти шляхом її тісної інтеграції з ринком праці та економікою відбудови, зокрема через розвиток дуальної освіти.

озробити державну програму модернізації матеріально-технічної бази закладів професійної освіти з урахуванням сучасних технологій та потреб роботодавців.

ереглянути Закон України «Про професійну освіту», посилити роль педколективів, громадських організацій обмежити права наглядових рад, не допустити розбазарювання майна закладів освіти.

изнати неприйнятним збереження низького рівня фінансування та престижу професійно-технічної освіти, що призводить до дефіциту кваліфікованих робітничих кадрів.

абезпечити створення умов для професійної підготовки та перепідготовки ветеранів війни, внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих категорій населення.

прияти створенню потужних багаторівневих багатопрофільних закладів професійної освіти, що реалізують програми профільної середньої освіти професійного спрямування;

абезпечити реалізацію Плану заходів з виконання Концепції професійної орієнтації та кар'єрного консультування у системі освіти України на 2025–2030 рр. (відповідно до наказу МОН України від 24.11.2025 № 1541); С

прияти розвитку міжсекторального партнерства у сфері професійної освіти для розроблення професійних стандартів і сучасних освітніх програм;

апровадити єдині підходи, стандарти та методичні рекомендації щодо використання технологій штучного інтелекту в освітньому процесі, зокрема в системах підтримки прийняття рішень, аналітики даних та адаптивного навчання;

творювати умови для участі закладів професійної освіти у грантових програмах і міжнародних освітніх проєктах, зокрема з розвитку інклюзивної освіти, підтримки обдарованої молоді та модернізації військової підготовки.

V. Фахова передвища освіта

изнати фахову передвищу освіту ключовою складовою національної системи

освіти, що забезпечує підготовку практико-орієнтованих фахівців для реального сектору економіки, визначити її місце в профільній школі.

визнати неприйнятним здійснення механічної оптимізації (укрупнення) мережі закладів фахової передвищої освіти – за виключенням малочисельних (до 150 здобувачів освіти) закладів фахової передвищої освіти – без урахування регіональних потреб, демографічної ситуації та специфіки підготовки кадрів.

забезпечити розвиток дуальних та практико-орієнтованих освітньо-професійних програм, які передбачають тісну взаємодію з роботодавцями та органами місцевого самоврядування.

осилити фінансову підтримку закладів фахової передвищої освіти та забезпечити належний рівень оплати праці педагогічних працівників.

забезпечити підвищення розміру академічної стипендії студентів, що дозволить збільшити плату за проживання у гуртожитках та покривати значну частину комунальних платежів (оскільки на сьогодні коштів, сплачених студентами, недостатньо для їх повного фінансування).

органам державного управління передбачити фінансування для забезпечення енергоефективності та енергонезалежності закладів фахової передвищої освіти, включно з модернізацією інфраструктури та впровадженням сучасних технологій.

осилити систему психологічної підтримки та реабілітації учасників освітнього процесу, створюючи безпечний інклюзивний простір для студентів і педагогів.

сприяти розвитку академічної мобільності та міжнародної інтеграції закладів фахової передвищої освіти, забезпечуючи участь студентів і педагогічних працівників у міжнародних освітніх програмах, обмінах та проєктах, що сприятиме підвищенню якості освіти, конкурентоспроможності випускників та інтеграції у світовий освітній простір.

активно залучати грантові програми та міжнародні проєкти, що сприятимуть модернізації інфраструктури закладів фахової передвищої освіти, розвитку освітньо-професійних програм, цифровізації та підвищенню конкурентоспроможності студентів і викладачів.

ініціювати звернення до Уряду України щодо збереження автономії та стабільності функціонування відокремлених структурних підрозділів у складі університетів з урахуванням регіональних потреб та інтересів студентів.

впровадити, поряд з підготовкою фахового молодшого бакалавра, механізм надання освітніх послуг у сфері професійної та професійно-технічної освіти для здобувачів фахової передвищої освіти та дорослого населення, зокрема у форматі короткострокових курсів.

атвердити перелік ключових компетентностей, необхідних для підготовки здобувачів фахової передвищої освіти відповідно до сучасних вимог, з перспективою розгляду фахових коледжів як майданчиків підготовки учнів, які навчаються у профільній школі за певним напрямом.

VI. Вища освіта

забезпечити реальну імплементацію принципу автономії закладів вищої освіти (ЗВО), посиливши їхнє право на самостійне визначення освітньої, наукової, кадрової та фінансової політики. Не допускати необгрунтованого втручання в діяльність закладів вищої освіти правоохоронних органів.

припинити дію нормативно-правових положень, що передбачають поділ

професорсько-викладацького складу закладів вищої освіти на педагогічних та науково-педагогічних працівників, та ініціювати їх широке громадське й фахове обговорення із залученням представників академічної спільноти з метою збереження єдності освітньої, наукової та інноваційної діяльності університетів, забезпечення належних умов професійної діяльності викладачів, підвищення якості вищої освіти та її відповідності європейським стандартам.

аголосити на важливості зваженого підходу до реформування галузі, недопустимості звуження прав громадян на доступ до якісної вищої освіти, а також неухильного дотримання принципів рівності, соціальної справедливості та академічних свобод.

прияти пріоритетному розвитку дослідницьких університетів як провідних центрів інновацій, генерації знань та ключових драйверів науково-технічного й економічного зростання держави.

активізувати процеси інтеграції українських ЗВО до Європейського простору вищої освіти (ЕНЕА) та Європейського дослідницького простору (ЕРА) шляхом розширення участі в міжнародних програмах, грантах та транскордонних проєктах.

забезпечити високу прозорість, підзвітність та децентралізацію процесів реформування вищої школи. Переорієнтувати діяльність координаційних та експертних центрів (зокрема тих, що залучені до управління міжнародною технічною допомогою) на реальні, вимірювані інтереси та розвиток інституційної спроможності вітчизняних ЗВО.

створити належні соціально-економічні та професійні умови для збереження й розвитку науково-педагогічного потенціалу України, передбачивши дієві програми підтримки молодих учених, створення конкурентних умов праці та мінімізацію ризиків відтоку інтелектуального капіталу за кордон

VII. Заключні положення

Конференція наголошує, що подальше ігнорування зазначених проблем та викликів може призвести до системної деградації національної системи освіти, втрати інтелектуального потенціалу держави та зниження її конкурентоспроможності у глобальному вимірі.

Водночас реалізація запропонованих заходів створить передумови для формування сучасної, ефективної, конкурентоспроможної системи освіти, здатної забезпечити відновлення України та її сталий розвиток.